

تفکر

چې د غمجنو په حال سوزي هغه زړه غواړمه
داسې پتنگ سره یو ځای خپل سوزېده غواړمه

ارواښاد گل پاچا الفت

ناشر فعالیت های علمی-تحقیقی، ادبی و فرهنگی اقوام برادر به زبان های
اوزبکی، ترکمنی، بلوچی، نورستانی، پشه یی، شغنانی و گوری.

درېیمه دوره، پنځلسم کال، یوولسمه گڼه، پرله پسې ۱۲۴ مه گڼه، ۱۴۰۱ ل. کال سلواغه (دلو)، ۱۴۴۴ هـ. ق. کال جمادی الثانی- رجب المرجب، ۲۰۲۳ م. کال جنوري- فبروري

اوغوزنامه لارېن تۆرکمن ادبیاتېنداقی اورنی

ترکمنی

پوهنځیار محمد بشیر یاور

تۆرکمن "اوغوزنامه لاری" اؤز بؤلوشلی یؤردۆملی بؤلۆپ، تاریخى حقیقته اساس لانیپ یازیلان چیر اثرلر دیر. اولارده خلقېن تاریخى- نېن بللی- بیر فرصت لاری چیر بیانہ گچیریلیپ دیر. بیزین گۆنلریمیزه "اوغوزنامه لارېن" دۆرلی نسخه لاری گلیپ یتیب دیر. اؤنا مثال ادیب "اوغوزنامه لارېن" پاریس هم غازان شهرلرینده ساقلانیون نسخه لارېن، رشیدالدین فضل الله نېن "جوامع التواریخ" کتابېنداقی اوغوزخانېن جهانیرلیگی نین حقیقتېنې- "اوغوزنامه نى"، "غورقوت آتا" کتابى نى، دانا آتانبېن "اوغوزنامه سېنې"، یازېجى اوغلى نېن، سالار بابا غولالى- اوغلى خربدارى نېن "اوغوزنامه سېنې"، ابوالغازى بهادرخانېن "شجره تراکمه" (تۆرکمن لرین نسل درختى) آتلى اثرینى، نورمحمد عندالیېن "اوغوزنامه" یویماسېنې (نظم گۆرنۆشینده یازیلان اوغوزنامه سېنې) گۆرکزمک بۇلار. ... ص ۳

اییه بۆلدى دپ یازېپ دېر. "آتا- بابا لارېمېز اؤران قېمې دۆرلده دۆرهدن کۆپ سانلى روایت لاری، ارته کى لری تۆتۆش گۆندۇغاره یایراپدېر و دۆرلى خلق لارېن خلق دۆره دېجیلیگینه سیئېپ گېدېپ دیر. اوغوز تۆرکمن لری نېن شهرتلى تاریخى بیلن باغلان شېقلى " اوغوزنامه لارېن دۆره دېلمگى بۇلسا، اوغوز طایفه لاری نېن آراسینده دأبه اؤرۆلېپ دیر. اوغوزنامه لار هم اؤنۆن نسل درختى (شجره سى) حقیقتدایى چیر اثر دیر. اولار دا تۆرکمن لرین آتا- بابا لاری بۇلان اوغوز لارېن دۆرمۆشېندان صحبت اتیور، اوغوزخانېن نسل درختى اېزارلانیور. بو کتاب لار تۆرکمن خلقى نېن شجره سى نېن چیر یازغى لاری بؤلۆپ تاریخ دا اؤرؤن آلدی. خلق اؤز تاریخى نېن یازغى سېنې یؤره دېپ دیر. "اوغوزنامه لاردا" اوغوز لارېن یاشایېش دۆرمۆشى نېن چیر یازغېسى بیان ادیلیدیر. شو هم ادبیاتېن اوغوزنامه چېلېق دأبى نېن اورنیلمه گینه گیتیرېپ دیر.

ادرنلیگی، باتېرلیغى، دنیا یایراېشى بیان ادیلیور. تۆرکمن خلقى نېن اوغوزخان زمانېندان، بلکه اوندان هم اؤنكى دۆرلردن بارى یاشاپ گلیون روایت لاری، ارته کى لری، نقل لاری، مثال لاری دنیا ادبیاتى نېن هم اېرکى نسخه لارینا دگیشلى دیر. باش مۆن ییل لىق تاریخه اییه بۇلان تۆرکمن لر قېدمېتى نېن اېن اېرکى قېمتلېق لاری بۇلان اؤز صنعتېنې، خلق دۆره- دېجیلیگىنې، ادبیاتېنې اؤزین تاریخېن دوامېنده بؤلۆپ گچن دۆرلى غېنچېلېق لاردان گۆزۆنېن گۆره جیلی یالى غوراپ بیزین گۆنلریمیزه ساقلاپ گلیپ دیرلر.

بللى روس تاریخچېسى و گۆندۇغارشناس (شرق شناس) و. و. بارتولد اؤزۆنېن "تۆرکمن خلقى نېن تاریخى نېن اؤچرگى (یاداشتى)" آتلى اثرینده سلجوق شاه دولت لری نېن دۆره دېلمگى نتیجه سینده اوغوز یا-دا تۆرکمن خلقى مسلمان عالمېنده بۇله کى تۆرکى خلقلارېن هیچ بېرى نېن غازانېپ بیلمه دیک اهمیتینہ

قېدمى تۆرکمن ادبیاتى، اساساً اېکى اؤز بویۆنجه اؤسۆدېر. اولارېن بېرىنجى سى ادبى اؤسۆشېن اوغوز اؤرى دېر. اېکینجى سى ساک-سکيف اؤرى بؤلۆپ دۆریور. اوغوز ادبیاتى نېن اېن اېرکى دۆره دېلن "اوغوزنامه" همده اوغوز داستانلاری، اوغوز- اورخون یازغېلاری دگیشلى دیر. اېکینجى اؤره ساک-سکيف داستانلاری- "تومارس، سېراق، زارینا و ستریا نیا" یالى اثر لردگیشلى دیر. اوغوزلار میلادی نېن باشېنده بېریگېپ، بیتى اؤسۆشى عمله گیتیرېدیر.

تۆرکمن مدنیتى، تۆرکمن ادبیاتى و خلق دۆره- دېجیلیگى اؤز گۆزباشینى اوغوز تۆرکمن لرین دولت لری نېن دؤران دۆریندن اېلېپ غایتیور. تۆرکمن "اوغوزنامه لاری" اوغوز خان دۆرینده دؤرأپ اوزباشدایى بېر ادبى دأبه اؤرۆلېپ گیدیدیر. گچمیشده آتا- بابا لارېمېز کۆپ سانلى "اوغوزنامه لاری" دۆره دېدیر. اولارده آتا- بابا لارېمېزېن

پلاک فولکلوری خرنون بازی یېن (۲)

شغنانی

حفیظ الله میهن دوست

گوري

فولکلوري هيجان (فاچا او زانگل)

خېړندوی شريف الله سانېن

۴- نخچير بوق بوق

دی بازی ته ځلکېن تيرماجيف بېښدی باغبان ارد ات زمستونجيف ته ددښېن ارد اجرا کښېن. زمستون ته دگه جای فکث رنج ذېد ات ددښېن ته روېېن خو بعد ته دی بازی يم تې سرکښېن. دی بازی اندی ته غاڅېن ات بچگلا فاردېېن فکث گدث بازی کښېن، وېف سن ات سال ته فرق کښت، از وُقد سالاً تا دوازده ات پونزده سالاً يېخ مس فاردېېن دی بازی اندی گد ساوېن.

يد بازی ته دسگه سرسود: فکث بازی گارېېن دی جام ست، دذ ته خو بېن ارد مشوره کښېن ادی، چای رېوداج جای تې قد، دگه بېن نخچير جای تې فيېن. بعد هر نام دی رېوداج جای تې تعيين ست، يو ته يی پکال يی دراز تلت، فأنېن يا تباب فيست خو، دگه ته سرکښېن. اکدی رېوداج جای تې خه، يد ته کوښښ کښت ادی، اکدم پکال قتی داؤ ادی نخچير جای تې بېن خه، دېف ذېد ات داؤ ته کوښښ کښېن ادی از دی رځيېن خو يی تاخ تې سفانېن. اگه يد رېوداج يی نفر چی ذېد خه سواد ات يو اکدی وخت اند يی تاخ تير تې خه سفینت، دگه ته رېوداج پې وې نرافت، فا ته مجبور سواد ادی، يگه نفر دام تې ژازد ات کوښښ ته کښت ادی وې گير کښت. يو ته يی نفر دام خه ژازد يی گه نفر ته فا از يی جاندی خو کال سینت خو قيود ته "نخچير بوق بوق"، يو ته فا وې نفر لاکښت ات يو ادی خه قيودی "نخچير بوق بوق" فا ته وې دام تې درو ژېښت سواد. اگه اکر رېوداج هر نفر دم پکال قتی خه ذېد، يو نفر ته دگه چيد روخ خيزاند قرارث نيشت ات يو ته وېف دگه بېن دام تې ژازد. اکدی رقم تې ته يو رېوداج يیوی نفر فکث دېف رېو کښت، يعنی ذېد ته دېف. اگه اکدی رېو وخت اند وې رېوداج اند وې پکال از تلت يا فأنېن تې ختا خه خيرت، يی نفر ته وم بزېد خو تر وېف دگه بېن خيز ته وم شيچ ذېد ات واؤ

تا فا هر تام خو ارد وم زېږېن ات ترود ات ترم وم پتېوېن، اکېدند ته بازی لپ جالب سواد ات فکث ته دی رېوداج فلاغ انجاقېن، دی اند دسگه معنی ادی، وې رېوداج اند ريو اند تونايی لپ کام ات دی وخت اند ته وېف بازی ايقريغ ات قشقېرون تې دووم پېدا کښت ات واؤ ته از خو بازی ازی کښېن ات خش ته ساوېن. دی بازی اند دی وخت مشخص يا بنچېنچېن نست، يد ته وې وختېخ دووم کښت ادی، يد رېوداج بايد فکث دېف نخچير بېن رېو کښت، هر وختی فکث دېف داد بعد ته بازی مس اکېدند کل يا خلاص سواد. يد بازی ځلکېن ساعت تيری ات سرگرمی ارد لپ بشاؤد قد ادی، پې دی يېن خو پشېود، همگه يد خبث يی رقم سپورت قد ادی، لپث نفع وېف جسم ات ماغخ ارد فرېيت، اته شچ يد بازی ساف بيذج ات باچکاج ته دی بازی نکښېن.

۵- يی کلک

يد بازی ته ساف ځلکېنک جات اجرا سواد. ذو سالاً تا پينخ ات خار سالا يېخ ته دی اندی گد خو کښېن. بعضی وخت ته کامت غلدی بچگلا مس فاردېېن ساعت تيری جات تر دی خو گد کښېن. يد ته زمستونجيف يا نېخ تې يا نه بېښدی کخار تې کش چيد وختند اجرا سواد. بچگلا بڅېن (غاخ ات غذا) پشېوداو ات مصروف چيد جات يا وېف موم، وېف باب يا يگه غلدی ته وېف خو گرگنوشا جمع کښت، خو بعد ته وېف قتی دی بازی سر کښت.

يد بازی ته دسگه سرسود: اکواؤ فکث بچگه بېن ته خو دښتېن خو دوامانېن تې رېبېن ات اکو نفرادی يی کلک خه کښت يو ته مس خو يی دښت خو دوامان تې رېبېد ات يگه دښت قتی ته نوأت تې وېف دښتېن تې يی کلک کښت. يو ته دی وخت اند مېف گاپېن تکرار کښت: "یې کلک، دوکلک، چهارو، چمير، بېدو، انبر، دونا، بونا، هرکس، برکس، ... ص ۲

یک فاچا بؤوه، فاچانکې زانگلې نوټس سيټس زې آ ټونه لامه نه هر شامه یک بنده ژومانټيمه. فاچايې جو ټيکته زنه اتې شخي تسه تعين کېوس. زانگله نه ژوواوه تسه نه زوټسه پېنه شروع بؤوه. زانگل آيه تسه نه زوټسه ژونوس، گيري سې هېل نېسو، زانگل جي گيري واري بندانه ټان گه، نمبر نمبرې تسو ټي گايې ژونوس، گيري تولې جي سې هېل نېسو. گيري شام بؤو واري لام گه، تسه بي ژونوس، تسه پېنه واري زرنه ټان گه سه بي ژونوس. جو آيا شيکې وې سلسله خوې بؤو؛ خوې بؤوانکې گيري یک غريب مانوشه نه نمبر آيي، نمبر آيي آنکې تولې تينې ټېمه شام بؤو، شام بؤو آنکې واش ننگووه. واشه نه بعد تولې تېن مانوشې مشپسانکې جه وټس زې باتي وې تينې زې وې واش ته ننگووه، نوري تې واشه منزي کي رو کېريکه، شيکي نئ زې تې نوري آنخوې نه سييو. آنخوېه نه پت تې نوري زانگل خت کېمېنې آيه، خت ته پوس بؤو، پوس بؤو آنکې تولې مشپسانکې جه وټس زې زانگل ته جييو، خو آنخوې نه سييو. اسه جه وټسانکې، اسه باتييه زانگل بېرانتې شوډووه. زانگلې جه وټس اي خدايه وې شيلي باتي تينې جمان زانگل ته جييو خو آنخوې نه سييو. جو تسې زانگل پتيرن ټوغ بي تانو ټانيکه نيشووه، نيشووانکې واش ننگي تسانکې تولې تسې آنخوې نه بؤوه، مانوش بېرانتې نېسووه زې شيکي نئ زې زانگل جييو او امه ژوييو. مانوشې جه وټس نوري کي رو کيکه، تانو منزي جه وس زې کېني بېرانتې نېسيمه تينې کېني یک گدا بالېمه او اسه گدا گؤو اتېنه مونه نېسنه بييه. وې بېران نېسووانکې ټوپه بؤوه، باليماناکې یک شې تينه، شې نه ټيکې

کېوري او زږيره گؤو اسه موټي پاتؤو گېنټوس. تولې سه سامان مامانه زې تيار کېوسانکې تولې پل بؤوه، پله کې شې بالوسانکې شې زانگل بؤوه. زانگل بؤوانکې تپه تپه پتيرن سې مانوش آيه، جه وټس اي نارانه شې سې ته زانگل گېنټان دي تينه، وې لا کي رو تينه، خو سې هېل نېسو. زانگل ټوغ بي موټي پاتؤو وړي تينه، روخ بؤو. روخ بؤو آنکې نوري یک لامه پېنه جيېمت واري لامه پېنه جيېمت زې تسه مانوشه نه زووه نوري ژؤو تيبه زې فاچانکې خبر سپکه زې تسه فلاني نه زووه ژونوس، نوري واري کسه نه نمبر جييمانتيه. باليمټانکې زانگل گېنټيسن تينه، فاچانکې شپي یک بي دي واري بي دي زې موو ته زانگل گېنټوم. فاچايې جه وټس زې آ يکېنه بي نه منيمېم، جه وټس سې کريک مانوشه نه نمبر زې بؤوه يې، تسه پېنه کوټ پکار تينه، تسه مانوشه کوخوس. تسه کوخوسانکې فاچايې تسه پېنه کوټه وټس زې وې. کي رو بؤوه او اسه زانگله کريکېن گېنټي ټوس؟

مانوشې جه وس زې زانگل خو شيله رو بؤوه زې واش ننگووه، آنخوېه نه بېينه کي بوک زې موو تانو مشپسانکې جه وټس زې زانگل ته جييو، خو آنخوې نه سييو. اسه باتييه وې زانگل بېرانتې شوډوې ټانيکه وړي تينه. آ اتې منزي بېينه بېرانتې نېسووم زې کېني گدا بالېمه سامانه لدئ کوړ کاييکه. ټوپه بؤوه سې بالوسانکې یک شې بؤوه، تسه کېوري او زږيري موټي پاتؤو گېنټوم؛ موو جه وټس اسه سامانه سرپکه، اتې منزي روخ بؤو، بالوسانکې زانگل بؤوه. اتې منزي فاچايې جه وټس: اه زنده باد- زنده باد، وې ته ټؤو لو ډل ريکارډ گېتي ټؤو. فاچايې تولې سې کريک وزير زې پوده مي بؤوه يې، ... ۳ موخ

به نام خداوند لوح و قلم

د سرمقالې پر ځای

اصول رسیدن به موفقیت در زنده گی (۷)

اصل بیستم موفقیت، ایمان داشتن است.

افراد موفق دارای ایمان و باور درستی هستند، به قدرت و یاری خداوند متعال باورمند بوده و در همه امور زنده گی بر او توکل می کنند و مطمئن هستند، که خداوند متعال حامی و مدافع آنها در مسیر زنده گی است. افراد موفق به توانایی ها و استعداد های خود شان نیز ایمان دارند و معتقد اند، که اوضاع و شرایط زنده گیشان بهبود خواهد یافت. در نتیجه ایمان و باور درست که می توان به خوشبختی، موفقیت، امنیت و آرامش دست یافت. ایمان در واقع به آبی می ماند، که به روی آتش اضطراب در وجود ما ریخته می شود. هر چه ایمان ما نسبت به خداوند متعال قویتر باشد و متوکل تر باشیم، میزان اضطراب در وجود ما کاهش می یابد و برعکس، هر چه ایمان ما نسبت به خداوند متعال ضعیف تر باشد، میزان اضطراب در وجود ما افزایش می یابد، که در این صورت نمی توان زنده گی رضایت بخش و موفقیت آمیزی داشت.

اصل بیست و یکم موفقیت، آزادی و آزاده گی است.

آنچه که انسان را از حیوانات متمایز ساخته است، مسئله آزادی انسان است. خداوند یگانه موجودی را که آزاد آفریده است، انسان است، تمام انسانها آزاد به دنیا می آیند و دارای قدرت اختیار می باشند. آزادی در واقع بزرگترین نعمت و موهبت الهی است که خداوند متعال آن را تنها برای ما انسان ها بخشیده است.

اگر ما آزادی خود را از دست دهیم، در واقع انسانیت خود را از دست داده ایم و آنگاه تفاوتی با حیوانات نخواهیم داشت. انطسان های موفق آزادی را بر زندان و برده گی ترجیح می دهند و پذیرفته اند، که بهتر از مرگ است، صحت و سلامتی بهتر از بیماری است. لذت بهتر از رنج و درد است. رشد و تکامل بهتر از توقف و زمین گیر شدن است. باید پذیرفت، که پنج درصد دنیا خوب و پنج درصد آن بد است، ولی نود درصد دیگر آن، تفاوت ها است و آن تفاوت ها باعث زیبایی و خوشایند بودن زنده گی گردیده اند. برای فهمیدن تفاوت ها دو نوع باغ گل را در نظر می گیریم که یکی آن دارای یک نوع گل است و باغی دیگر دارای هزار نوع گل است. شما از دیدن کدام یک از آنها لذت می برید؟ واضح

بلاؤ فولکلوری څرڼون بازی ...

سيزدکن، بوی کن، خش کن، درکن".

- یی کلک: کلک گار ته خو انگښت اول نفراند وی یی دست تیر تی ربیزد خو، لؤقد ته: "یی کلک".

- دوکلک: بعد از وی ته خو انگښت اکوی اول نفراند وی ذیونم دست تیر تی ربیزد خو، لؤقد ته: "دوکلک". ایدند ته دی اول نفراند دی فرث دستبن خلاص ساؤبن خو ذیونم نفر نوبأت ته یازد.

- چارو: خو انگښت ته ذیونم نفراند وی یی دست تی ربیزد خو لؤقد ته: "چارو".

- چمبر: فا ته یکوی ذیونم نفراند وی ذیونم دست تی خو انگښت ربیزد خو لؤقد ته: "چمبر".

- بیدو: اکدی تی ته اریم نفراند وی بیوم دست تی خو انگښت ربیزد خو لؤقد ته: "بیدو".

- انبر: دذ ته فا وی اریم نفراند وی ذیونم دست تیر خو انگښت ربیزد خو لؤقد ته: "انبر".

- دونا: خفارم نفراند ته وی بیوم دست تی دونا لؤفج سوؤ.

- بونا: خفارم نفراند ته وی ذیونم دست تی بونا لؤفج سوؤ.

دذ ته اکدی تی نوبأت تی تر پینخم، خارم خو، تا ادی هرڅوند نفر څه قد دأؤ کلمه یبن ته فکت تکرار ساؤبن. بعد اکد

درکن کلمه ید آخرونک، ید دی هرچی اند وی دست نوبت اند یو ته خو دست در کښت، یو دی خو دستی در چؤد بعد از وی ته فا یا وی ذیونم دست ات یا ته وی پالی اندی نفرڅه از وی اندی ته اسرتپاؤنک اکوی تی سر سوؤ. بینسدی

زندگېس بیلا بیل ونټه فرهنگ او فولکلور درایگان ډشتي گوېگه بالوکول به بو دموا او سوچا فولکلور او فرهنگس پاسرا درایگان گی بیلا بیل ونټه گوچه تارا او برالا پيري او دیا بالوکول جوپتا او جایه نپا گوراگن گی بو پورا زمانا گی تا ایت جا نسل په نسل ولسلايه کوچه زندی لشن گوراگن خو وخت او زماناس ناخوالي، جنگ، نادانی جهل گراي کوتي کوتي مادي او معنوي فولکلورس ارزشوالی بلي زوال او نابودی حالته شن گی باید مخول فرهنگي ارزشیلانیا منجاي پگی دوره درینې انتې جوپتا پام پري کښ گوربت او مه ولسی پنه اوتې او تاریخي هویتس ننگا کیني انتې اړېدي او نه وټه کالا لهام شره پولېن گوربت، تاي شفاهي ادبیات لکوي پيري الکالي نسل انتي ماخذ پري درن.

خدایا

خدایا جوپیتا تو وطن افغانستان خوبگه اچه ابادی اما گلشنې خام خېلم پور مامورو باسواد کیا خلگه منجه لیگری موتد درمنې خست کیناو جهالتی کوچن دورکیا خوشالی کیا حاکم پورا ارمنی خویت جوپیاتو ډاگینو دشتیلايه خنگري اما جوانن او سپیشنی خصلت استای هم کرسی عدسو لما مېم خیاس جوپی شی لامولس یو ارمنی

تیل و لهجه حقیده توشونچه...

کبله بیتدی - کبلاتدی

- قرلق لهجه لری نینگ کویلب شیوه لریده قره تقیق کپلیشیگی «نینگ» قوشیمچه سی اورنیده توشوم کپلیشیگی «نی» قوشیمچه سی قوللنه دی. مثال اوچون: آتم نینگ - آتم

۱۱	بینه	سونگره، سونرا، سارا، وتغین
۱۲	بوغدای	بوغدای، گندم وغله
۱۳	دهقان	دهقان
۱۴	کلید	کلید وآچقیچ
۱۵	مزه سیز	مزه سیز، فکاهه وبی مزه
۱۶	توغری	هیبه، راست
۱۷	بارداق	پیاله
۱۸	قلپاق	کلاه، تاقین، کله پیچ وناقیه
۱۹	یاستیق	بالشت، تکیه
۲۰	بوپوک	کتته، بزرگ
۲۱	یومورقه	جومورقه، تخم
۲۲	چکمساو	بیعقل، بی باش، کوچه گر
۲۳	دهلیز	دالان، کاوش کان
۲۴	دینگیز	دریا، اریق
۲۵	مکتب	مکتب، مدرسه
۲۶	اوزوم	جوزوم، انکور وانغور
۲۷	تربوز	تاووز، تربوز
۲۸	ایاق	ایاغ، ایخ ویت
۲۹	بیر	جیر، زمین
۳۰	الوغوار	اریاب وکته کان
۳۱	کسل	مریض، بی تاب وکسل
۳۲	قولاق	قولاغ وقولاق
۳۳	قیشلاق	قشلاق، قریه ومنطقه
۳۴	یغاچ	اغاچ، یغاچ، دستک وچوب
۳۵	تیلبه	دیوانه، بیعقل
۳۶	کپلتیرماق	کیتیرماق
۳۷	برچه	بری وهمه
۳۸	یاروق	یاریغ، چاریق و روشن
۳۹	اوردک	مرغ آبی
۴۰	باغلی	جاولی وجولی و یاغدار
۴۱	مونداق	بونده ی
۴۲	اودوم	کلتور، فرهنگ، رسم ورواج وعنعنه
۴۳	قونغیراق	زنگ
۴۴	یؤل	جول، راه
۴۵	چاموس	چامیش وچاروق

است که شما از دیدن آن باغ لذت خواهید برد، که گل‌های رنگارنگ دارد. برای رسیدن به موفقیت در زنده گی باید آزاد و آزاده بود قدر آزادی را باید دانست و به هیچ بهایی نباید آزادی خود را فروخت. ما باید نه برده و نوکر دیگران شویم و نه هم در تلاش این باشیم که دیگران را به نحوی نوکر و غلام خود ساخته و از آنها به نفع خود ما کار بکشیم. متأسفانه تصور رایج اشتباه در خصوص آزادی اینست که: ((هر آنچه را می خواهید، انجام دهید.)) حال آنکه هیچ کس حق چنین کاری را ندارد و هیچ فردی نمی تواند در جامعه هر نوع کاری را که دلش بخواهد، به منظور اثبات آزادی خود، انجام دهد. باید دانست که مفهوم آزادی، در نظر گرفتن قوانین و هرج و مرج نیست. بلکه مفهوم آزادی عبارت از پذیرفتن قوانین درست و حتی پذیرفتن زندان درست و مناسب است. در واقع با پیروی از قوانین است، به آزادی واقعی دست می یابیم.

اصل بیست و دوم موفقیت، بخشنده بودن است.

بخشنده بودن نیز یکی از اصول مهم موفقیت و یکی از صفات بزرگ انسانی محسوب میشود. افراد سالم و موفق، بخشش را دوست داشته و بخشنده هستند. آنها توانایی بخشیدن اشتباهات خود و دیگران را دارند. در حالیکه افراد ناموفق بر خلاف این توانایی را ندارند و همواره کینه و تنفر را در ذهن خود حمل می کنند و با اندیشیدن به اشتباهات و بدی های خود و دیگران تمام نیرو و انرژی روانی خود را بیهوده هدر داده و در زنده گی فرصت رشد و پیشرفت را از دست می دهند. سرزنش کردن و مقصر شمردن خود و دیگران، هیچ نوع سودی به همراه ندارد و باعث مشغول شدن همیشه ذهن گردیده و آن مقدار انرژی مثبتی را که باید برای پیشرفت و انجام دادن کار های مهم زنده گی صرف کرد، ضایع می سازد. پس بهتر است، که از سرزنش کردن و مقصر- شمردن خود و دیگران دست برداشته و همین اکنون پرونده های گذشته را بست و اشتباهات را که شما در مقابل خودتان انجام داده اید، آگاهانه یا نا آگاهانه، به خاطر رضایت و خوشنودی خداوند متعال مورد عفو قرار داد. زیرا با انجام دادن این کار می توان خود را از قید انتقام جویی، کینه و نفرت، آزاد و راحت ساخت. از همین لحظه به خودمان بگوییم که: ((من بخشنده هستم، من آزاده و با خلوص نیت، همه را به خاطر خداوند بخشنده و مهربان، بخشیدم و همه را دوست دارم.)) به خاطر باید داشت: یگانه جاده یی که انسان را به سوی بهشت می برد، جاده یی بخشش است. پس باید یکدیگر را مورد عفو قرار، دهیم تا به سلامت وارد بهشت جاویدان شویم.

... ادامه دارد

یمن دی خلاص ست ذبُون نغر گه ته رسېن، وېښ دستېن تی ته نوبأت تی اکداذ کلمه یېن تکرار ساوېن. بعد هرچی اند تی اکد درکن کلمه یت، یو ته خو دست در کبست ات وی آدم اند ادی وی دست وی دومان تی څه رست یویی باخچ. دذ ته بیدند چېغ سوډ خو اکو آدم ادی اکدی کاری انجوُم څه ذاد یو ته یی دست قتی وی دست ارد انجېشد ات یگه دست قتی ته نوبأت تی وی دست ات پېښوونی تی آسته آسته ذید ات لوډد ته: "تو زاغون تو کلاغون، تردر دشتی بیابون، تو محبوب شاه، تو کچک شاه ارود کن. یو ته خو کأل از تگاف کبست ات داذ بیدندېن هر څوند نغر جام څه داذ ته وی مېذ تی فکث خو دستېن مت کنېن خو تیرچی تیر ته لاکنېن خو بعد از وی ته پېښخېن ادی، تیرچی متک؟ اگه یویی وی نغر وزبنت ادی فلوونی مت سرتیر، بازی ته تموم سوډ، اگه نه وزبنتی واذ ته فا درو سوال چید ساوېن، دسگه: به دأفا به رباب؟ اگه یویی لوډ به دأف. واذ ته دأف مغوند تپ تپ وی مید تی دېېن، اگه یویی لوډ به رباب، رباب مغوند ته وی مید تی دېېن. فا ته پېښخېن: به رېځا به کباب؟ یویی اگه لوډ به کباب، کباب پخت ته وی مید تی پرډېوېن. اکدی ته یلاڅگه مس لوڅېن: شلکی یا خنه؟ بیل یا چاک؟ اړه یا تارېن؟ دذ ته واذ اکدېښ وسيله یېن کار وی مید تی نوبأت تی پرډېوېن خو بازی ته خلاص سوډ.

زندگېس نامې...

جوپېتا او بی گه جوپک، جهل او نایه نېنا منجای نېک کوچه او دیا لهام گورین گوریت بالوکول جامعاس ای منن به وی وانټ نامېدی او چان بیانگ کوزات گنېچ

نی، کتاب نینگ - کتاب نی وهکدا.

قبچاق لهجه سی

بدخشان، تخار، کندز، بغلان، سمنگان ولايتلریده گی اهالی کوچيلیگی شو لهجه ده سوزله شه ديلر. یا که شو ولايتلرده بو لهجه پېنکچي سنه له دی.

قبچاق لهجه سی نینگ بعضی بیر خصوصیتلری

- بو تیب لهجه ده اساساً، « ی » اورنیده « ج » تاووشی ایشله تپله دی. یؤل - جول، یوق - جوق، یېر - جېر و باشقه لر.
- « غ » تاووشی اورنیده « و » تاووشی ایشله تپله دی. مثلن: تاغ - تاو، بوزاغ - بوزاو و باشقه لر.

اوغوز لهجه سی

بو لهجه عنصرلری افغانستان اوزبیکلری بېشه ییدیگن حدودلرده، انیغراغی تورکمنلر بیلن یاندانش یېرلرده (قندز، جوزجان) و دولت آباد ده کوپراق اوچره یدی. بو لهجه نینگ اساسی خصوصیت لریدن بینه بیری جوْنه لیش و اورین پیت کیلیشگلری قوشیمچه لری اورنیده « یه » باغیه کیتدی (باقچه کیتدی)، اویگه باره من اورنیده (اوبه باره من) کبی قوللنه دی. اوغوز لهجه سی نینگ باشقه بیر فرقلی تامانی شونده که « ی » تاووشی « ا » طرزیده تلفظ قیلینه دی « مېن» آلماشی « من » شکلیده قوللنبله دی و باشقه لر.

حاضر ایسه اوزبیک ادبی (یازوو) و لهجه

(سوزلشوو) تیللرینی جدول اساسیده کیلتیره میز.

رقم	ادبی (یازوو تیلی)	لهجه (سوزلشوو تیلی)
۱	یوق	جوق، جوغ
۲	یاغ	جو، جو یاغ
۳	ایچکی	ایشکی، اوچکی واوشکی
۴	بوزاگ	اوجک، بوزاو، بزاو وتانه
۵	یمان	جامان، قوپال، ییزبیت
۶	ساج	چاچ، ساچ
۷	گۆزه ل	یخشی
۸	اوکیز	اوکوز، اوکوز وهوکیز
۹	یاغمیر	یاغین، جاوون، یاغمور ویاغمیر
۱۰	یاغماق	یاوماق، جاوماق

۴۶	قویاش	آفتاب، آفتاو وکون
۴۷	قورماق	قبرماق وقمرماق
۴۸	الده ماق	التماق، فریب بیرماق والدماق
۴۹	ایلمناق	طواف قیلماق وگردش قیلماق
۵۰	ایگرمناق	تعقیب قیلماق، کینیدن کیتماق
۵۱	توژماق	توزمک، چوزمک وتوقیماق
۵۲	ملایم	بوش ونرم
۵۳	اؤت	الاو، اوت، آتش
۵۴	اوغیل	اوول
۵۵	آش	اوقت وغذا
۵۶	ییلدی	جیلدی ویغیلدی
۵۷	ساووق	ساوغ، سووق ویخ
۵۸	آرتیق	اضافه، ضیافه وکوپ
۵۹	بیراق	جیراق وجیراغ
۶۰	چقماق	چاقماق
۶۱	کیچیک	میده
۶۲	کیره ک	لازم، ضرور، بکار
۶۳	بجرماق	انجام بیرماق، قیلماق
۶۴	قور	آقلیق واخلیق
۶۵	یازماق	بیتماق، نوشته قیلماق

منبع لر

- آلتای، نورالله. دستور زبان اوزبیک، اثر ناچاپ ۱۳۹۱ ه. ش.
- اېرکه بايېوه، نرگيزه. اؤزبېک تېليده معروضه لر توپلمی،: تاشکنت: ۲۰۲۱ م .
- حاجی یېف، احمد. تولیقسیز فعل، تاشکنت - اؤزبېکستان: ۱۹۷۰ م.
- حاجی یېف، عظیم. اؤزبېک تېليده کومکچی فعللر، تاشکنت - اؤزبېکستان. ۱۹۶۶ م.
- رحت الله یېف، شوکت. حاضرگی اؤزبېک ادبی تیلی، تاشکنت: (۲۰۰۶ م).
- سیف الایبوه، ر. منیگلی یېف، و. باشقه لر. (۲۰۰۹). حاضرگی اؤزبېک ادبی تیلی، تاشکنت: ۲۰۰۹ م.
- شکوراف، شوکت. اؤزبېک تېليده فعل میللری ترقیاتی، بیل: (۱۹۸۰ م). تاشکنت - اؤزبېکستان. ۸. عبدالرحیموف، اوزبیک تیلی (زبان اوزبیک): سمرقند، ۲۰۰۶ م .

اوغوزنامہ لارېن تۆرکمن...

بو "اوغوزنامہ لارېن" اھلیسی نین عمومی هم ایرانېن طرفلاری باردېر.

اوغوزنامہ چېلیق مۆنۆن اۆزی بیر تۆرکمن ادبیاتی نېن تاربخېندہ دال ایسم دنیا ادبیاتیرنېن تاربخېندہ دە این قەدیمی ادبی داپ لرین بیر حکمۆندہ اقرار ادیلندیر. گین یایراوا اییہ بۆلن "اوغوزنامہ لارېن" دۆرلی نسخہ لاری بیزین دۆرۆمیزہ دە گلیپ یتیدیر. اوغوزنامہ لارېن این مھم و اعتبارلی نسخہ لاری شۆلاردېر:

"اوغوزنامہ نین" پارېس نسخہسی: پارېس شھیریندہ ساقلانېلیون "اوغوزنامہ نین" اۆز بۆلۆشلی ایرانېن لېغی بار. اول ۳۷ باب دان ۳۷۶ سطرده عبارت. اونۆن مضمونی شۆیلہ راک: بیر گۆن آي خانېن آرزوی حاصل بۆلۆپ اوندان بیر نۆرانہ اوغۇل دنیا اینیور. بو اوغۇلان انہسی نین سۆیدینی بیر گزہ ک امیپ، اوندان سۆن اممہ یور. چيغ ات (خام گوشت)، آش و می سورایور، دیل چېقېپ باشلېبۆر. اول اوغۇلان بیگیتلیک یاشېنہ بار یور. یایلاده آفت بیر اولی قبیات بارتی. اول مال - غارا و خلقين جانېنا خۇفلی وحشی حیوانتی. اوغۇزخان بېر باتېر آدم بۆلن سۆن، قبیاتی اولاماقچی بۆلیور. گۆن لرین بیریندہ نیزہ، اوق- یای، غېلېچ، غالقان آلېپ آوا چېقیور. بیر اوکۆز اولاپ، اونی آغا جا دانېپ غۆبۆر. ارتہسی دان آتاندان گلیپ گۆرسہ، قبیات اۆکۆزی آلېپ گیدیپ دیر. اول ینہ بیر آبینی اولاپ، آغا جا دانېپ غۆبۆپ گیتیور. ارتہسی گلیپ گۆرسہ، قبیات آبینی ہم آلېپ گیدیپ دیر. اول قبیاتی اولدیریب دیر. اوغۇزخان بېر یردہ تاترا چۆقۆنیون وقتی بېر اووادان غېزی گۆرۆپ، اونا عاشق بۆلیور، اۆیلنیور. اوندان اۆچ اوغۇل دنیا اینیور: گۆن خان، آي خان، ییلدېزخان. ینہ اوغۇز بېر گۆن آوا چقاندا، آغاچېن کۆوہ گیندہ بېر اووادان غېزېن اوتۇرانېنی گۆریور. اونی گۆرندن عاشق بۆلیور، اونی آلیور اوندان اۆچ اوغۇل دنیا اینیور. گۆک، داغ، دئیز.

مشھور عالما، پروفیسورلار، تاریخچیلر بللییورلار، شۆلار جملہ دن بۆریتہ شۆل اثری اۆرہن ہم نشر- اتدیرن گۆرئۆکلی عالم اکادمیک آ. ن. کۆنۆنۆف بۇلسا، اونۆن اھمیتینی اونۆن یازاری نېن خۇد اۆزۆنین تۆرکمن لرین آراسېندا کۆپ بۆلۆپ، خلقي مېزېن دیلدن آیدېلېپ گلینن تاربخېنی ہم خلق دۆرہ- دیجیلیگی اثرلری نین اپ- اسلی بۆلگینی تۇیلاندیغېندا گۆرۆپ دیر. ابوالغازی نېن بۇ اثریندہ دیتہ دیلدن اشیدن ذاتلاری بیلن اۆنمان، اۆزۆندن اۆنکی اورتا آسیاداقی تاربخی لارېن تۆرکمن لر حقدان بریون معلوماتلارېندان یترلیک فایدہ لاندیغېنی بللملی دیریس. بۇ کتاب خلقي مېزېن قەدیمی ہم اورتا عصرdaqی گچمیشی بارادا یازیلان عجاب اثر دیر.

بول عجاب اثر ناچہ بۆلۆملردن دۆریور، مثال اۆچین:

- آدم (ع) مېن بیانی، بۇ بۆلۆمدہ آدمېن تۆپراقدان یارادیلاندىغی اونا الله تعالی نېن جان بخش ادندیگی حقدان آیدېلیور.

- اوغۇزخانېن دنیا اینمگی بیانی، بۇ بۆلۆمدہ اوغۇزخانېن دنیا اینیشی انہدن بۆلۆشی حقدان گۆرۆن بریلیور.

- اوغۇزخانېن خان بۇلاندیغی نېن بیانی، بۇ بۆلۆمدہ اوغۇزخانېن خان سایلانېشی، ایل- گۆنی مسلمانیغا چاغېرېشی و اولاری اۆزۆنہ تابع ادیشی بارەدا معلومات بریلیور.

بیله کی بۆلۆملردہ اوغۇزخانېن یۆریشلری، باسېپ آلان یرلری، اونۆن نسل درختی بارەدا غېزېقلى هم تاربخی معلوماتلار بیان ادیلیور.

شجرہ تراکمہ آتلی کتاب، تۆرکمن خلقي نېن نسبی، گلیپ چېقېشی، تاربخی، یایران یرلری، مدنیتی، رسم و رواجی بارەدا قېمتلی معلومات بریون ارزشلی

اثر دیر. بۇ کتابی ۱۷- نجی میلادی عصرda خېوہ خانی ابوالغازی بہادرخان یازېب دیر. بۇ اثردہ ابوالغازی بہادرخان تۆرکمن خلقي و اونۆن دولت- دارلېق تاربخېنی قەدېم دورلردن باشلاپ اۆز دورینہ چا

دولتی، آلېپ باران سۆشلری، نسللری حقداندا «اوغۇزنامہ» اثرینی یازېب دېر. اونۆن اوغۇزنامہ سی ادبیاتچی عالم لار، شۆل سانادا آ. بیگمیرادوف طرفېندان اۆرہ نیلدى. بۇ یازوو یادگارلیگین ادبیاتی مېزېن ہم خلقي مېزېن تاربخېنی اۆرنمکدہ اھمیتی اولی دېر.

تۆرکمنین گچمیش تاربخېندان صحبت اچېون اوغۇزنامہ کتابلاری تۆرکمنلرین آنا- بابالاری بارەداقی عجاب اثرلردیر. اولار گچمیشی میزی اۆرنمکدہ، اوتا گۆز یتیرمکدہ اولی غۇللانما بۆلۆپ خدمت اتیور. بیز اوغۇزنامہ لاری اوقاپ، نسل باشېمېز اوغۇزخانېن و اونۆن نسل درختی بارەدا اوغۇزلارېن دۆرمۆشی بارەدا باي معلوماتلاری بیللیورېس. گچمیشی

میزدن خبر بریون اوغۇزنامہ لاری چۆنگۆر بیلیمک بیزین اساسی بۆرجۆمېز دېر. چۆنکہ تاریخ این اولی تریبہ مکتبی دیر. تۆرکمندہ شیلہ داناسۆز بار: «گچمیشی بۆلامادېغېن گلجگی- دە بۆلماز». تۆرکمن خلقي نېن گچمیشی بۇلسا بۆیسانچدان، شان- شھرتدن دۆلی دېر. اونی اوغۇزنامہ لارېن اۆستی بیلن گۆرۆپ بیللیورېس. بو خلقين گلجگی نین ہم گچمیشی یالی بییک بۆلجاقدېغېنا اینام دۆرتیور.

تۆرکمنلرین آنا- بابالاری حسابلانیون اوغۇزلاردا بېر ایشین باشی تۆتۆلسا حۆکمان ایل بیلن مصلحت ادیلیپ دیر. کۆپہ گنشیلیپ دیر. اوغۇزخان هر بېر ایشی گنشیلی ادیپ دیر. اۇ یۆریشلردہ- دە، بېر مسلہ یۆزہ چقاندا، عقللی- باشلی اویلانېپ، مصلحتلاشېپ چۆزگۆدینی تاپار اکن.

اوغۇزنامہ لاری اوقاپ، تۆرکمن آنا- بابالاری بۇلان اوغۇز ایلیندہ ادیل شو گۆنلرداکی یالی، یاش اولی نسلہ اینگان اولی حرمت غۆبۆلیاندىغېنا شاھد بۆلیورېس. سببی، انچمہ

بۇ نىسخەدا ئۇغۇزخاننىڭ يۇرۇش لىرى بىيان ادبلىندە، اۇنا گۆك طۇيلى، گۆك ياللى، اۇلى بىر اركك بۇرى نىيىن يۇل گۇرۇكزىندىگى آيدىليۇر. اۇل يۇرئىدە " قانغا- قانغا دىيپ آواز چىقاراندىغى اوچىن اۇنا "قانغا" دىيپ آت غۇيىۇرلار. گۇن لرىن بىرىندە ئۇغۇزخان دۇيشۇندە بىر آلتىن ياي بىلن اوچ كۆمۇش اۇق گۇردى. بو آلتىن ياي گۇندۇغاردان تا گۇن باتارا چىلى تارتىلان اكنى.

" ئۇغۇزنامەنېن" غازان نىسخەسى :
"ئۇغۇزنامە لارېن" غازان شھرىندە ساقلانېليۇن نىسخەسى شىيلە بۇلۇم لردن دۇريۇر: " اېلكىنجى يارادېلان ذاتلارېن بىيانى"، " آدم (ع) مېن بىيانى"، " نوح (ع)", "يافېس بارا دا". گۇرۇشيمىز يالى بۇ نىسخە تۇرت بابدان عبارت. "ئۇغۇزخانېن دنيا اينمگى نىيىن بىيانى " آتلى بۇلۇمدە ئۇغۇزخانېن دنيا اينمگى، اۇنۇن بىلن باغلانئىشېقلى واقەلار گۇرۇكزىليۇر. غارا خانېن اۇلى عىالېنىدان بىر اۇغلى بۇلدى. اۇل اوچ گىجە- گۇندىز انەسىنى اممە- دى. هر گىجە اۇغلان انەسى نىيىن دۇيشۇنە گىيردى. اۇل: " انە مىسلمان بۇل. اگر بۇلماسان، اۇلىسم اۇلرىن، اما اممەرىن" دىيپ آيتىۇرتى. آخرى انەسى تائرى نېيىن بىر دىگىنە اېمان گتىردى. اۇل زمان دا اۇغلان بىر ياشېنا يتىمسە، اۇنا آت غۇىمازدېلار. اۇغلان بىر ياشېنا يتن سۇن، غارا خان تۇى اتدى. اۇل بگ لرىنە بىزىن اۇغلىۇمېزا آت غۇيۇن دېيۇر. بگ لر جواب برمانكأ، اۇغلان آيتدى: "مىنېن ادېم اۇغۇز دېر. "اۇنا اۇغۇز دىيپ آت غۇىدېلار. اۇلاېپ يتىئىشندە، غارا خان اينىسى كۇزخانېن غېزېنى آلېپ بردى. اۇغۇز غېزدان اللەنېن بىرليگىنى اقرار اتمگى بۇيۇردى. اما غېز اونى قىبۇل اتمدى. اۇغۇز بۇ غېزى عىال ادىپ آلمادى. اۇندان سۇن غارا خان اينىسى غېرخانېن غېزېنى آلېپ بردى. اۇنا ھم اېمان عرض اتدى. اۇل قىبۇل اتمدى. اۇغۇز اۇنا ھم اۇىلمەدى. بۇ واقەدان بىرناچە يېل گچن سۇن، اۇغۇز اۇرخانېن غېزېنا اۇىلنىدى. اۇل مىسلمان بۇلدى. "ئۇغۇزنامەنېن" غازان نىسخە سېندا پىغامبرلرىن ياشان وقتلارى حقېندا گىتېئىشلىن معلومات برىلىپ دىر.

سالار بابا غۇلالى اۇغلى خرىدارى نېن" ئۇغۇزنامەسى :
بىزىن بىلىشمىز يالى، "ئۇغۇزنامە لارېن" بىرناچە

ادب، ھنر، اوق آتماق و آت چاپماق دا ھمەلدا دىلېنە دۇشۇپ دىر. آناسى بۇلسا اۇغۇزا كۇزخانېن غېزېنى اۇنا آداغلاپ آلېپ بريۇر. اۇغۇز اۇل غېزى اللە تعالى اۇيماغا چاغبريۇر. اما غېز اۇنى انكار اتيۇر. شۇنۇن اوچىن اۇغۇز غېز بىلن يقېنلاشمېيۇر. آناسى اۇنى گۇرۇپ، بۇيلەكى بىر اينىسى لر خانېن غېزېنى آلېپ بريۇر. اۇغۇز اۇندان ھم شۇنى طلب اتيۇر. اۇل ھم قىبۇل اتمېيۇر. اۇغۇز اۇنا ھم اۇنۇس برىمىيۇر. آناسى اۇندان سۇن كيچى اينىسى اۇرخان نېن غېزېنى اۇنا آلېپ بريۇر. غېزدان مىسلمان بۇلماغېنى خواھش اتيۇر. غېز راضى بۇليۇر. اۇغۇز اۇنا اۇىلنىۇر.

شۇ ىردە بىر زادا اۇتۇس برمک گرک. اۇغۇزخانېن دۇرۇندە اسلام دىنى بۇلمان دېر. اما مۇنا سر اتمزدن اۇل اثرە غۇئىئۇلېپ دېر. سىبى شىدىلىمسە بۇ اثرە اسلام دىنiasېندا اۇرۇن بۇلجاقداۇ تى. اۇنۇن يازېلان وقتى ۱۶-نجى عصردا بۇلسا اسلام دىنى، دىنى اېنانچ حکمۇندە قىبۇل ادىليپ دىر. ايکىنجى بىر ياغدايدا اۇغۇزخانېن آتاسى نېن دۇغانلارى نېن غېزېنا اۇىلمىگى دىر. شۇ داب، بىزىن گۇنلرىمىزدە ھم آز- كم غابات گلئىۇر. اما نکاح يقېن بۇلماسا غۇوى دېر. آتاسى، اۇغلى اۇغۇزخانېن ياشغا دىنى اېنانچا، يعنى يکە خدایىلغا اوياندېغېنى اشىدندە قەرلانىۇر. نىتىجە- دە، اۇغۇزخانېن يىگىتلرى بىلن اۇنۇن آتاسى نېن و قوم غارىنداش لارى نېن آراسېندا سۇش بۇليۇر. اۇغۇز بۇ سۇش دە يتيۇر و اۇلى تۇى تۇتبيۇر. تختا چېقيۇر.

ابوالغازى بهادرخان نېن" شجرە تراکمە" اثرى :
ابوالغازى بهادرخان اۆرگىچ دە ۱۶۰۳ -نجى يېل دا دنيا اينىپ- دىر. ابوالغازى بهادرخانېن "شجرە تراکمە" (تۆرکمن- لرىن نسل درختى) اتلى اۇغۇزنامەسېنى ۱۶۶۱-نجى يېل دا يازىپ غۇتارىپ دېر. ابوالغازى بهادرخان بللى خېوا خانى ھم مشھور تارىخچى بۇلۇپ دېر. اۇنۇن تۆرکمن لرە بۇلان غارايىشى، اۇلار بىلن غاتناشېغى اۇورلىک دال اکن. شىلەدە بۇلسا اۇل تۆرکمن خلقى- نېن تارىخى بارا داقى مھم چىشمە (منبع) لرىن بىرى حسابلانىۇن " شجرە تراکمەنى" يازىپ دېر.

ابوالغازى بهادر خانېن «شجرە تراکمە» کتابى نېن تۆرکمن تارىخېنى اۇرنىمكدە قېمتلى چىشمەدىگىنى

يازىپ گۇرۇکزيۇر. تۆرکمن خلقى نېن تارىخى حقېندە، باشغا كۆپ اثرلر، جملەدن: دىوان اللغات التىرک، الکامل، عجائب البلدان، تارىخ طبرى، حدود العالم، تارىخ گردىزى، جوامع التواريخ و روضه الصفا يالى اثرلردە قېمتلى معلومات لار برىلىپ دىر. ولى بۇ کتاب لاردا تۆرکمن لرىن حقېندا بىر بىليۇن معلومات لار كۆپ غېسغا بۇلۇپ يا-دا اېزگيدرلى دال دىر.

ابوالغازى بهادرخان ھم شۇ كمچىلى گى دۇيۇپ (شجرە تراکمە) نى يازماغا اۋرۇغېپ دىر. بۇ تارىخى کتاب لاردان و باشغا ھم تۆرکمن لرىن آراسېندا بۇلارېن جد اعلىسى سى بۇلان اۇغۇزخانېن عمىرى، ادن ايشلىرى، اورۇش- يۇرىشلىرى و اولادلارى حقېندا اينى اىرکى دورلردن باشلاپ اۇغۇزنامە دىين تارىخى- حماسى اثر دۇرأپ دىر. اۇغۇزنامە نېن متنى عصرلار بۇيۇنچا اۆيتگأپ دىر. اۇنۇن اسلام مقدس دىنىندن اۇنكى متنى بىلن اسلام مقدس دىنى يايранېندان سۇتقى عصر-لاردا دۇران متنىيندە كۆپ تفاوت لار گۇرينىۇر.

عندىليپ ىن "ئۇغۇزنامەسى :
"عندىليپېن "اۇغۇزنامەسى" گىرىش بىلن باشلانىۇن بىرناچە بابدان عبارت. او مثنوى (ايكى لەمە) گۇرئۇشىيندە يازېلېپ دىر. اثر دأكى واقەلار شىلەرأک: گىرىش دە ايلكى بىلن، آدم آتانېن و حوا انەنىن يارادېلېشى بارەدا ايدېليۇر. آدم آتا و حوا انانىن اۇنۇنجى اۇغلى نېن آدى نۇح بۇلۇپ- دېر. اۇنۇن نسلى جهانېن دۇرت يانېنا پېتريۇر. نۇحېن ھم يافېس اتلى اۇغلى، اۇنۇن ھم تۆرک اتلى اۇغلى بۇليۇر. تۆركدن ھم اۇغۇز اتلى اۇغلى دنيا اينىۇر . شۇنۇن بىلن گىرىش بۇلۇمى غۇتاريۇر. و اۇندان سۇن اۇغۇز خان داستانى باشلايۇر. بۇ اۇغۇزنامەدا اۇغۇزېن قەرمانچېلېق- لارېندان، يۇرىش لرىندن و اۇغۇللارېنا برىلن پند- نصيحت لرى و شۇنا مئزئ حقېندا صحبت ادىليۇر.

عندىليپ ىن تۆرکمن ادىياتېندا تۇتيۇن اورنى اۇلى دېر. او تۆرکمنىن نسل باشىسى، اۇنۇن

قىنچلېقلىقلىرى، غۇغىلارى باشېندان گچىرن ھم دۇرمۇش تربىەسى كمسىز يتن ياش اۇلى لار هر بىر ايشىن چۇزگۇدىنى دۇغرى تاپىپ دېرلار.

قدېمى اۇغۇزلارېن غۇرۇلتىاي آتلاندېر بليۇن اۇغۇز اھلى عموى يېغناغېندا- مىصلحتلارېندا ياش اۇلى لار آيراتبېن حرمتدان فايده لانېپ دېرلار. دىمک، تۆرکمن خلقېندا مىصلحت ايش تۇتماق دأبى اۇغۇز خان ايامېندان غايتيۇن اکن. تۆرکمن خلقى آرادان باش مۇن يېل گچسە- دە، ادىل اۇغۇز دۇرۇنداكى يالى، حتى اۇندان ھم زىادە ياش اۇلى نسلە، دانا ھم فراستلى آقساقال خواجەلارا اۇلى حرمت غۇيۇر.

اولانيلان چىشمەلر

۱- بهادر خان، ابوالغازى. (۲۰۰۹). شجرە تراکمە. چاپا تىيارلان: محمد صالح ىلدرم، کابل: الازھر مطبعەسى.

۲- خدرۇف، ى. و الياسۇف، ۇ. (۱۹۸۲). قدېمى تۆرکمن ادبياتى. چھارجوى: دۇلت مطبعەسى.

۳- راسخ ىلدرم، محمد صالح. (۱۳۹۴). تارىخ و فرهنگ ترکمنها، اۇچۇنجى چاپى، کابل: الازھر مطبعەسى.

۴- سۇمر، فارۇق. (۱۳۸۰). اوغوزها (ترکمن ها). مترجم: آنادردى عنصرى گنبدقاىوس: نیل چاپخانه سى.

۵- فدایى، ملا دولت. (۱۴۹۰ هـ. ق). شجرە ترکمنیه، اتک: مخلص زاده مطبعه‌سى.

فۆلكلۇري ھىچان (فاچا او زانگل)...

تسە وزىرە كاۇس او اسە مانۇشە وزىر ۆتە ۆس(مقرر كېرۆس). گىرى تسە زانگلە گايى اسە مانۇشە رتى چارمارى كېرى مارۆس او اسە مانۇشە فاچايى گاۆس تىنې وزارتە نە چوكىيە رتى نىئشە ۆس، تسې گىرى وزىر بۆۋە او ساپ وزارتە نە ئئنامه تسې كېمانبۆۋە.

راوي: ميراجان خيبر پىئىتونخوا نە چترالە نە ضلعانى ھرنۇ (ارنۇ) ني زېئىبلىك لېرىئە، جاى زىب گۆري، سواد ئشئە، عمر ۵۵ پېلى، دۇكاندار.

تفکر

د وروڼو قومونو د ژبو او ابياتو انستيتوت علمي- څېړنيزه، ادبي او فرهنگي مياشتنۍ جريده

مسئول مدير: څېړندوی شريف الله سانېن

مهتمم: څېړنپوهه عاطفه نورستاني

کتنپلاوی: څېړنپوهه خیرمحمد حیدری، څېړنوال عبدالملک لاموال، څېړنوال عبدالمجید ندیم،

څېړندوی شريف الله سانېن، څېړندوی نورياعدي نور

کمپوز او ډيزاين: ش. سانېن

د اړیکې شمېره: ۰۷۷۴۶۶۱۱۷

برېښنالیک: Informationasakabul@gmail.com

په دې جريده کې له سرليکتې پرته، د نورو ليکنو سپيناوی په خپله د ليکوالو په غاړه دی.

اکادمی علوم افغانستان

معاونیت علوم بشری

مرکز زبانها و ادبیات

انستیتوت زبانها و ادبیات اقوام برادر

مدیریت جریده تفکر

آدرس: اکادمی علوم، مرکز زبانها و ادبیات، انستیتوت زبانها و ادبیات
اقوام برادر، مدیریت جریده تفکر، شهرنو، کابل- افغانستان

تفکر میاشتنی

۱۴۰۱ ل. کال سلواغه (دلو)،

پرله پسې ۱۲۴ مه گڼه،

یوولسمه گڼه،

څلورم مخ،

زندگېس نامې

څېړنوال عبدالملک لاموال

پښه يي

يو بکار او چوپوا اته کتېس نامه شی گی له که کالیا، دا کتر حمیرا قادري گرای کن بوا او اوغانی با پښتو جببېدي جب پر تان یا ترجمی. محب الله زغم گرای بو جایه ارکوتې ورقس صفایه کوچه رنگا رنگ عکسه پله دقت او صافتي چتېي بالوکولنا اروستا پو ملېک انتي یو داستان کتاب افغانستان بشر حقوقنا تانواک کمیسون گرای مه کتېس چاپ کېگستا انتي گېن ټنگي دو هزار جلد چاپ او ونټن بوي شن.

مه کتېس پوروالي کدناينا متني تارا پيري انخوال ابوا گی افغانستان بشرس حقنا تاوان واک کمیسون بالوکولنا حقستا گېن ټنگي اوبه بابته خلگنا خبر کېک انتي اته تاوانیلا نیا منجاي نېک انتي مبارزا اوبالوکوله پوراپ ارکوزات مشکلنا حل کېک او مه ناکاريې نک انتي جایه او نپايدي پورا لنگات ابري بگا، مه کمیسون او خاصکر بشر- حقوقنا کمیسون کوچه بالولنا ونټه افغانستان کوچه بالوکولنا وضیقستا بابته ارکونده خبا او پریشان دروا آی. مه کمیسونس ای هدفي یو شي کولک کیکالي ادارایه گرای درسی کتابلانیا قالب کوچه بالوکولنت حقستا معرفي کدي بالوکول او دښتني بشري حقنا جهاني ارزشیا جویپتا پې نه وېدي بشري حقنا تانواک کمیسون باور داراگی بالوکولنا حقستا بابته کتېنا چاپ کېک او خلگه شره ونټک پندي گرای بالوکولنا عمومي معلومات بوېک بالوکولنا حقستا گین ټنگیس ضمانتي کېت بالوکل راشا او گین ټنگي انتي یو ضرورت داریاگن بالوکولنا ذهني او جسمي پورا پېک میسي پوري ټنگوا شي گی دشتي کاو منباگین ټنگیا کاکن، ایه ناتې، معلمان اجتماعي محیط دولت او رسمي دولتي او نا دولتي ادارا مسولیت داریاگن گی بالوکولنا حقستا انتي گېن ټنگان منوانسیون پله برابر بالوکولنا حقنا دفاع کوچه تانوک وعدایه عملی کندي.

بالوکولنا زندگستا حق، صحتس حق، تعلیم، او تربیاس، مناسب او جوپوا خوراک او تغذیا، بالوکولنا اساسي او جایه حقه اوداي باېن گوریا، هیچ حقیقی او حقوقي فرد حق نه

تیل و لهجه حقیده توشونچه

اوزبیکي

محقق امان الله ضیایی

خلاصه

باسقچلرینی طی قیلیب کیلگن. حاضرگی زمانده تیللرنی ایکی فرقلی شکلده کوریش ممکن: سوزلشوو تیلی و یازوو تیلی. معلوم که سوزلشوو تیلی یازوو تیلیگه کوره انچه مقدم بولیب، اوزون عصرلر دوامیده انسانلیک جمعیت لری ارا علاقه نینگ اینگ مهم واسطه سی اوله راق خدمت قیلگن؛ کیینچلیک، حیاتی و اجتماعی ضرورت لردن کیلیب چیقنن حالده انسانلر یازوونینی ایجاد ایتکنلر، شونده ی قیلیب سوزلشوو تیلگه موازی شکلده یازوو تیلی هم اورته گه کیلگن.

تیل توشونچه سی تار و کینگ معنارده توشینیلده دی. تار معناده، تیل انسان اناتومی (تنه توزیلیشی) سیده گی، آدم اعضاسیدن بیرى نینگ نامی. کینگ معناده ایسه، تیل آدملر اورته سیده گی علاقه، رابطه، سوزلشوو، اره لشوو قورالی (واسطه سی) دیر. تیل یاردمیده کیشیلر اوز فکرلرینی، تورلی - تومن حس - توپغولری و خواهش - ایستکلرینی بیان قیله دیلر، افاده ایته دیلر. انسانیت نینگ تیز رواجلنیشده تیل بی قیاس درجه ده رول اوینه گن.

لهجه توغر سیده توشونچه

لهجه شناسلیک تیلشناسلیک نینگ مهم ترماقلا ریدن سنه له دی. بو ساحه ده عموم خلق تیلی نینگ لهجه و شیوه خصوصیتلری تدقیق قیلینه دی. کینگ قره گنده، لهجه و شیوه سوزلری اوز ارا معناداش حسابلنه دی. تار معناده ایسه، بو ایکی سوز بیر - بیریدن فرقلنه دی. تیلشناسلیک نینگ بوبولیمیده،

اوشبو مقاله ده اوزبیک تیلی ترک تیللری نینگ بیر لهجه سی ایمس، اوزبیک خلقی نینگ مستقل و ملی تیلی ایکن لیگی تحلیل ایتیلیب و شو اساسده اوزبیک ادبی تیلی و سوزلشوو تیلی و بو تیللر نینگ اوز ارا فرقلری حقیده بحث ایتیلده دی. تاریخی لحاظدن ترکی خلقلرنینگ مشترک تیلی بولگن قدیمگی ترکی ادبی تیل حاضرگی کونده اولیک تیل حسابلنگن لیگی و بگونگی کونده اوتیزگه یقین ترکی تیللر اوچون آنه تیل بولگن لیگی، شو نینگ دیک، اوزبیک تیلی شیوه ایمس، بلکه ۱۳- عصر نینگ ایکینجی یریمی دن باشلب مستقل تیل صفتیده شکللنه باشله گنلیگی و حاضرگی کونده اوزبیکستان جمهوریتی نینگ رسمی دولت تیلی و اوزبیک خلقی نینگ، دنیا نینگ قیسی بیر نقطه سیده سیشه مه سین، ملی تیلی تیلی ایکن لیگی تاریخی یازمه یادگارلیک لر، اوزبیک ادبی تیلی تاریخی، اوزبیک تیلی نینگ تاریخی گرامری، تورکی تیللر نینگ قیاسی گرامری کبی ادبیات لرگه اساسلنگ حالده اثباتلشگه حرکت قیلینه دی و کوتیلگن نتیجه ده ایریشلدی.

گیریش

بیزلر نینگ بعضی بیر تورکیه ده اوقیب کیلگن یاشلریمیز بیلیمدن بیز اوزبیک ایمس تورک میز و تیلیمیز اوزبیک تیلی ایمس - تورک تیلی دیب اوزبیک لیکدن واز کیچیب و تورکلیکدن پناه ایزلش لری کوز گه چلینماقده. توغری، بو سوز

تاريخی لحاظدن حاضرگی کونده دنيا نينگ توری جغرافی حدود لريده يشب کيله ياتگن ۳۰- گه يقين تورکی خلقلرنينگ عمومی نامی بولگن. بلکه موندن مينگ بيل آلدین، حاضرگی کونده، هم تاووش، هم گرامر، هم سوز نقطه نظريدن بير - بيريدن قرق قيله ديگن ۳۰ گه يقين تورکی تيللر نماينده لری يگانه تيلده، حاضر اولیک تيل حسابلنگ تورک تيلیده سوزلگنلر. ليکن بو کونگه کيليب، بير - بيریگه قربنداش بولگن بو خلقلر نينگ تيلیده هم، مدنيت ده هم، عرف - عادتیده هم حتا يوز توز بيلشليده هم کته فرقلر وجود گه کيلگن. بونی تيلشناسلیک و تورک شناسلیک علملری هم تصدیقله یدی. بير ملت بولیش تيل بيرلیگی، حدود بيرلیگی، اقتصادی بيرلیک و ساپکولوژیک بيرلیکنی طلب قيله دی. شونده ی ايکن، دنيا تورکی خلقلرینی بير تيل، بير بيراق آستیگه يغیش ناممکن. چونکه بوندن سگیز يوز بيل مقدم يگانه تورک ملتی اوزاق تاريخی جريان نتیجه سيده ۳۰ گه يقين کته - کيچیک ملت - ايلنلرگه بولينيب کيتگن. حاضرگی کونده ايسه، تورک علحیده ملت و علحیده تيل حسابلنه دی. شونينگ دیک، اوزبیک شونده ی، قزاق شونده ی، قيرغيز شونده ی، ترکمن شونده ی، آذر شونده ی، تاتار، ياقوت، چواش، قاره جای، آلتای، قاره قالپاق، نوغه ی و قالگن همه سی شونده ی. بو خلقلر نينگ تیلی، ادبیاتی، عرف - عاداتی معلوم مدتگچه مشترک بوليب، کيينچه ليک تدريجی بير جريان محصولی صفتیده اوزی نينگ مستقل تیلی، مستقل ادبیاتیگه ايگه بولگن خلقلر قیافه سيده اوز ترقیات بولینی باسيب کيلگن و کيلماقده.

کلید سوزلر

تيل، تورک تيللری، اوزبیک تیلی، ادبی تيل لهجه و سوزلشوو تيل.

تيل حقيده توشونجه

تيل - فونيتیک، لغوی و گرامری واسطه لرتيزیمی صفتیده انسانلرنينگ تونونجه سی، حس - تويغو لری، اراده افاده سینی بيان قیلووچی قورال اوله راق، اولر ارا علاقه نينگ اينگ مهم واسطه سی بوليب خدمت قيله دی. اوزی نينگ پيدا بولیشی و رواجلنشیده معین انسانی جمعیت بيلن عضوی باغلیق بولگن تيل - بيراجتماعی حادثه دير. تيل تفکر بيلن عضوی بيرلیکنی تشکیل ایته دی، چونکه بيرينچیسی ايکينچیسی سيز موجود بوله آلمه یدی.

تيل انسانلر نينگ اجتماعی حیاتی بيلن بيرگه شکللنه باشله گن و اجتماعی حیات نينگ ترقیاتی بيلن بيرگه رواجلنیش

عموم خلق تیلی نينگ شیوه لری و اولرنينگ فونيتیک، ليکسیک، گرامتیک و اوزارا فرق قیلووچی خصوصیتلری اوز ارا اورگنيله دی.

شیوه

بير ملتگه منسوب بوليب، بيراق، توری حدودلرده يشب کيله ياتگن آدملر تمانيدن قوللنه ياتگن سوزلرگه شیوه ديب ایتيله دی. شیوه هم اصلیده ملی تيل نينگ باشقه بير کورينیشی دير.

لهجه

شیوه لرنينگ بير - بيریگه ياووق بولگن گروه لریگه لهجه دييله دی. باشقچه ایتگنده تيليميزده گی سوزلر ادبی تيلدن تشقری، آغزه گی کورينیشگه ايگه دير. شیوه لر ادبی تيلدن تاووش، سوز و گرامرتمانيدن فرق قيله دی و اوخشش شیوه لريغينديسی گه لهجه دييله دی. و لهجه لر خلق عامه سی اوچون خدمت قيله دی.

اوزبیک ملی تیلی اوچته اساسی لهجه دن ترکیب ناپگن

۱- قرلق لهجه سی

۲- قیپچاق لهجه سی

۳ - اوغوز لهجه سی

قرلق لهجه سی

بو لهجه کوپراق شهر تيب لهجه لريدن عبارت بوليب، افغانستان اوزبیکلری يشه ياتگن ولايتلر يالغيز گينه بير لهجه دن ايمس. بلکه منشو اوج لهجه ده سوزلشه ديلر، کوپراق شهرده يشه ياتگن اوزبیکلر قرلق لهجه سيده گپله شه ديلر. تخار ولايتی نينگ کلفگان تومنی (قرلق - قیچاق)، دشت قلعه تومنی (قرلق - قیچاق)، رستاق تومنی (قرلق - قیچاق) و باشقه لر.

کندز ولايتی نينگ دشتی ارچی تومنی ده گی قرلق قيشلاغی هم قرلق لهجه سيده سوزلشه ديلر و شو اساسده بلخ (قرلق - قیچاق)، جوزجان (قرلق - اوغوز)، اندخوی (اوغوز - قرلق)، سرپل (قرلق - قیچاق) و هکذا (ايشانچ).

قرلق لهجه سی نينگ خصوصیتلری

قرلق لهجه سيده سوزلشووچيلر دېبرلی برچه شمالي ولايتلرده اوچره یدی، قرلق لهجه سی اساساً شهر شیوه لرینی اوز ايچيگه آله دی. اونينگ فونيتیک و مورفولوژیک خصوصیتلری قوییده گيلر:

- سوز آخريده گی « ک » تاووشی « ی » طرزیده ایتيله دی، مثلا: کيره ک - کيره ی، ايلک - ايله ی

- تاووشلرده « آ » لشیش يوز بيره دی، مثلا: سرکه - سرکا... ص۲

داراگی بالوکوله، مه تانک حقستا اودای محروم کدي او مېنا سالم زندگستا حقیس امتیازی گوردی بو سال بیاگن گی افغانستان کوچه بشرس حقسنا تانواک کمیسون بالوکولنا حقستا سانک خاطرې کوشش کغا، که کمیسونس بالوکولنا حقستا چو پېناکېن ټنگیا او بالوکولنا حقوقي د عوايه کوچه بی. کتا تحقیق او اوکتنی کن او کوی به شي. اگه بالوکولنا حقستا نقض او بالوکوله اودای بېجايه او نا کاري فاېدا بابته کوتی خبر نشر. بوي، مه کمیسونس کمیشنران او حقوقي لهام مولېکالېنا وړې تحقیقاتي پروگرمه گرای طرحه او مونده پوېلگه پندېدي کوشش کېوي شي گي بالوکولنا حقستا ناقضان معلوم او ټېنا جزای دوسی. عدلي او قضايي اداراېگه معرفي کندي.

بالوکولنا حقوقي بابته، پوگال او دولتسیلا مسولیت داریاگن گي بالوکولنا وړې پورا پېني او تربیا انتي مناسب او جایه فرصت برابر کن تاي بالوکولنا ایکالا زندگي او گذاری. جوپیت، تنخول ایکالا گی بالوکول کوچی. اذادي اېړکالا، شیم امنیت بی. بېکالا، انسان دوست او اېبه وړي منکالي شخصیت دارتن.

بي بابوی بالوکول ايمي خاتري گی ایکالا وخته گي او بکار انسان بېت می انتي اي پروگرام گي نامه شي (خواکمن) قوت دارکالا، قوت دارکالا اتي انتي ماگن گي مسولیت کوتي لهماه کوزانگه مونده پولي دي، یعنی ارکوتي، لهمايس مونده پولېک انتي تانوک ذهن او فکر کوچه بیلا بیل پند تارا او هدفگه پولېک جمه دی او ټي او بکار پند او جوپوي وسیلا انتخاب کگا .

کوتي گه اېگه لهمايس مونده پولېک انتي بیلا بیل پند او وسیلايه الاي خبر اېن ته مولېکالي اېن، تاري آغت شي گي مولېکالي خلک قدرت او طاقتمند اېن مولا گوگي زندگېس حقه انساننا ای اساسي حق شي !

او انساننا حقه اېبه وړي ارتباط داریاگن اگه جامعا کوچه اېگس حقه مراعت نه بېت جمنا حقستا تلف بگستا سببي با دولتسیلا حکومتیلا وظیفا درایاگن گي چکه خلگنا خاصکر بالوکولنا زندگستا حقه پورا کندي او مه جایه لهمايس مونده انتي باید قانوني اجرايي او قضايي لمیسلايه مونده پویندي او انخول لهمنا دوره دریندي گي وسلوال جگړا او خلگنا زندگيس حقستا منجایی بیگس سببی شن .

حکومتیلا او دولتیا وظیفا درایاگن گی انساننا زندگستا ساتک او گېن ټنگنی انتي باید قانوني جوپیت او جگړاېنا منجای نېک صلحه او امنیتس ټرگري او زندگيس حقستارا شوالي او ننگا کېک جمه دی جایه او نپاېدی پورېوي شرط شن .

بالوکولنا حقه بابته باید بو معلومات استه کوچه کمان ارکوتي وریک بالوکول او ارکوتي چنتي کټالیک جوپوا زندگېس حقي داریاگن او یو مېنا طبعي حقه شي گی مه فیصلاس چکه اعضا حکومتیلاينا رسمیت پدي پېنوی. شي گی یو بالوکولنا حقوقنا کنوانیسون شخ منگل مادا کوچه تارا پرې اېوا شي بالوکولنا ترقي، پورا پېک انتي انخول پوگه ضرورت شي گی مېني مینا، محبت، ارامي، او اي وړي انتي احترام کی گس پوروا میط برابر کن بالوکول جامعاس بکار جوپیکالیا اېن، جامعاس را کالا، ترقي ابادي، مشیم او نا گذا راس پت وارنامېدي او چان بیاگن امنې ضروري او جایه لهام یو شي گی بالوکوله انتي قدر انچه دی تارمان، می نا بکار او سالم گي بک انتي اړېدي کوشش کمان، تاي اړودی باورمنندی، لایبق او اشارجنه پیریورن اویکالا جامعاس، ... ص۲